

УДК 631.4(477.73)

ДИНАМІКА ВМІСТУ ГУМУСУ В ҐРУНТАХ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л.Г. Хоненко, канд. с.-г. наук, доцент

Т.В. Пилипенко, канд. економ. наук

Г.Ю. Кайстро, магістрант

Миколаївський національний аграрний університет

Про стан родючості ґрунтів області можна судити по наявності в ґрунті органічної речовини – вмісту гумусу. Слід зазначити те, що гумус відносно динамічна складова ґрунту, яка зазнає кількісних і якісних змін під впливом цілого ряду факторів, серед яких провідним є людська діяльність. Мінералізація гумусу залежить від його запасів у ґрунті, типу ґрунту і внесених добрив.

Співставлення гумусованості ґрунтів за часів Докучаєва (1882 р.) з сучасним станом свідчить, що відносні втрати гумусу за 120-річний період досягли 22% в Лісостеповій, 19,5 – в Степовій і біля 19% – у Поліській зонах України. Найбільші втрати гумусу відбулися в період 60–80 рр. минулого сторіччя, що обумовлено інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва за рахунок збільшення площ просапних культур, перш за все, цукрових буряків і кукурудзи. У цей період щорічні втрати гумусу сягали 0,55–0,60 т/га.

В кінці XIX ст. при обстеженні ґрунтів Миколаївщини (колишня Херсонська губернія) вміст гумусу складав 8–10%. «В “Списке почвенных образцов”, взятых летом 1914 года в 6 верстах к востоку от ст. Н. Буг, на плато наличие гумуса было в пределах 7,61–6,43%, а в 4,5 верстах от колонии Н. Полтавка гумус был на уровне 10,19–10,14%» [5].

У 1934 році за даними Українського інституту ґрунтознавства, в ґрунтах півдня України середньозважений вміст гумусу становив близько 5%. В 1960 році цей показник змістився на відмітку 4,2% [1].

Серед деградаційних процесів ґрунтового покриву одним із найбільш небезпечних є дегуміфікація ґрунтів [4]. Аналіз змін за останні роки показує суттєве зменшення вмісту гумусу в орному шарі ґрунтів Миколаївської області. Найбільш значні втрати спостерігаються в північних та північно-

західних районах із звичайними та типовими чорноземами [2,3,4]. Результати агрохімічної паспортизації показали, що за останні 30 років у Миколаївській області практично зникли чорноземи, вміст гумусу в яких перевищує 5%, катастрофічно скоротилися площі ґрунтів із вмістом гумусу 4,1–5%.

Дослідження [6], які проводилися в мережі стаціонарних спостережень Миколаївської філії ДУ «Інститут охорони ґрунтів України» вказують, що дегуміфікація ґрунтів на землях Миколаївської області набула значного поширення.

Упродовж останніх 50 років з періодичністю 5 років проведено 10 турів агрохімічної паспортизації (агрохімічного обстеження) земель сільськогосподарських угідь. Накопичений об'єм даних дозволяє прослідкувати зміни вмісту гумусу, які відбулись за період з 1986 по 2015 рік. Починаючи з 1986 р. вміст гумусу у ґрунтах області поступово знижується, і особливо інтенсивно процеси мінералізації відбувались за період 1986–1999 рр. (середньорічні втрати склали 0,03%) у подальшому інтенсивність зменшення вмісту уповільнилась (втрати за рік – на рівні 0,01%). За період з 1986 до 2010 рр. наші ґрунти втратили близько 13,5% запасів гумусу в орному шарі по відношенню до початкового рівня – 0,5% на рік. Темпи падіння вмісту гумусу за останні роки знизились, що, скоріше за все, слід розглядати, як встановлення балансу між рівнем сучасного сільського господарства і здатністю ґрунтів відтворювати гумус (табл. 1).

1. Динаміка вмісту гумусу за турами обстежень в ґрунтах Миколаївської області

Роки обстежень	Тури обстежень	Площа обстеження, тис. га	Вміст гумусу, %
1965-1968	I	1674,3	—
1986-1990	V	1639,4	3,71
1990-1993	VI	1436,2	3,41
1994-1999	VII	1415,4	3,26
1998-2003	VIII	1040,1	3,22
2003-2008	IX	1634,7	3,01
2009-2015	X	1473,2	3,24

(за даними Миколаївської філії ДУ «Інститут охорони ґрунтів України»)

Зміни форм господарювання і власності на землю, що стали основним змістом перетворень в аграрному секторі України в останні роки, на жаль, негативно позначилися на родючості ґрунтів. Вони втратили значну частину гумусу, найродючіші у світі чорноземи перетворились у ґрунти із середнім рівнем родючості й продовжують погіршуватись.

Використана література:

1. Ґрунти Миколаївської області. Одеса: Маяк, 1968. 60 с.

2. Любарцев М., Дичковський Р., Шпорт Н., Кравченко К., Ганцевська Н. Основні параметри родючості ґрунтів Миколаївської області. Вісник аграрної науки Причорномор'я, 2006. 4(37). Т. 2. С. 60–64
3. Макарова Г. А., Чорна Т. М., Чорний С. Г. Багаторічна динаміка і просторові аспекти забезпеченості ґрунтів Миколаївської області калієм. Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення : зб. наук. пр. Херсон, ПП Вишемірський, 2009. С. 260–264.
4. Макарова Г. А., Троїцький М. О., Попова М. М. Деградація ґрунтів Миколаївської області: причини виникнення і сучасний стан. Наукові праці : науково-методичний журнал. Екологія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип.119. Т. 132. С. 74–79.
5. Матеріали по исследованию почв и ґрунтов Херсонской губернии, – Вып. 7. – 1915.
6. Чорний С. Г., Макарова Г.А., Любарцев В. М., Чорна Т. М. Просторова інтерпретація даних моніторингу вмісту поживних речовин в ґрунтах Миколаївщини. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2008. Вип. 3 (46). С. 266–273.